

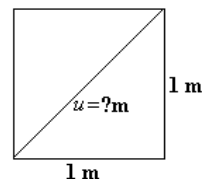
Reálne čísla

V tejto kapitole si ukážeme, že množina racionálnych čísel nám nestačí na to, aby sme vyjadrili veličiny a hodnoty, s ktorými sa v reálnom živote stretávame. Preto ju potrebujeme vhodne rozšíriť. Takýmto vhodným rozšírením je napríklad množina reálnych čísel.

Po skúsenostiach z predchádzajúcich kapitol čitateľ určite čaká, že si aj množinu reálnych čísel matematicky zdefinujeme, že na nej zdefinujeme operácie sčítania a násobenia a usporiadanie. Nakoľko však takýto postup je teoreticky pomerne náročný a presahuje rámec týchto učebných textov, uspokojíme sa s náčrtom, ako sa rôznymi spôsobmi v matematike množina reálnych čísel buduje. Presný postup, definície, vety a dôkazy uvádzať nebudeme.

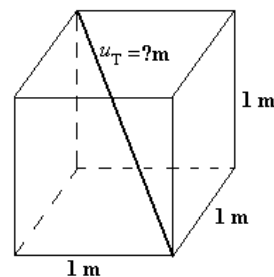
Prečo nám racionálne čísla nestačia?

V živote sa s útvarmi tvaru štvorca bežne stretávame. Predstavme si štvorec, ktorého dĺžka strany je jeden meter. Aká je dĺžka jeho uhlopriečky? Z Pytagorovej vety vieme, že $u^2 = 1^2 + 1^2$. Z toho ďalej vypočítame, že $u^2 = 1 + 1 = 2$. Na strednej škole sme zvykli napísať, že

$u = \sqrt{2}$. Teda dĺžka uhlopriečky je $\sqrt{2}$ metrov. Ale aké číslo vyjadruje $\sqrt{2}$? V kapitole o racionálnych číslach sme si ukázali, že číslo $\sqrt{2}$ nie je racionálne. Teda ak by sme mali k dispozícii iba množinu racionálnych čísel, potom také číslo, ktoré by vyjadrovalo dĺžku uhlopriečky tohto štvorca, neexistuje, a teda dĺžka uhlopriečky by sa nedala vyjadriť.

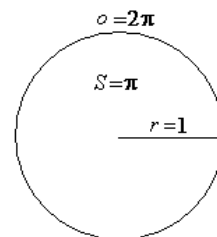
Toto však nie je jediný príklad. V živote sa taktiež stretávame aj s útvarmi tvaru kocky. Predstavme si kocku, ktorej dĺžka strany je jeden meter. Aká je dĺžka jej telesovej uhlopriečky? Z Pytagorovej vety vieme, že $u_T^2 = 1^2 + 1^2 + 1^2$. Z toho ďalej vypočítame, že $u_T^2 = 1 + 1 + 1 = 3$. Na strednej škole sme zvykli napísať, že $u = \sqrt{3}$.

Teda dĺžka telesovej uhlopriečky tejto kocky je $\sqrt{3}$ metrov. Ale aké číslo vyjadruje $\sqrt{3}$? Podobne ako číslo $\sqrt{2}$, ani číslo $\sqrt{3}$ nie je racionálne. Teda ak by sme mali k dispozícii iba množinu racionálnych čísel, potom také číslo, ktoré by vyjadrovalo dĺžku

telesovej uhlopriečky tejto kocky, neexistuje, a teda dĺžka tejto uhlopriečky by sa nedala vyjadriť.

Čitateľ si iste spomína na číslo π . Vystupuje vo vzorcoch s kružnicou, kruhom, kockou. Napríklad obvod kružnice s polomerom jeden meter je 2π metrov, obsah kruhu s polomerom jeden meter je π metrov štvorcových, povrch gule s polomerom jeden meter je 4π metrov štvorcových, objem gule s polomerom jeden meter je $\frac{4\pi}{3}$

metro kubických. Ani jedno zo spomenutých štyroch čísel však nie je racionálne. Teda ak by sme mali k dispozícii iba množinu racionálnych čísel, potom by sme nevedeli vyjadriť dĺžku kružnice s polomerom jeden meter, obsah kruhu s polomerom jeden meter, ani povrch a objem gule s polomerom jeden meter. Mnohí síce máme v mysli spojené číslo π s hodnotou 3,14 alebo $\frac{22}{7}$, vieme však, že tieto hodnoty sú iba približné a nevyjadrujú presne číslo π .